

Az edző–sportoló kapcsolat egy labdarúgó akadémián

KASUBA MÁTÉ

Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola

A tanulmány célja, hogy bemutassa egy elit labdarúgó akadémia edzőinek és játékosainak véleménye alapján a tehetséggondozás, beválás, edző–sportoló kapcsolat, család problémaköreit. Kutatásomat egy magyarországi elit labdarúgó akadémián végeztem. Speciálisan ehhez a kutatási témakörhöz tartozó kérdőívvel felmértem az akadémián főállásban dolgozó edzőket ($N_1 = 9$) és a klub U19-es csapatát ($N_2 = 18$). Kutatásom eredményei alátámasztják több szakirodalom kutatását is, miszerint az edzőknek és a játékosoknak kölcsönösen empatikusabbnak, nyitottabbnak kellene lenniük egymás felé. Jobban meg kellene ismerniük a másikat mint embert, így talán eredményesebb, sikeresebb lehetne az utánpótlásképzésünk.

Kulcsszavak: labdarúgás, akadémia, tehetséggondozás, edző–sportoló kapcsolat

The aim of this study is to discover the problematics of talent-development, success-rate, coach–athlete relationship and family, based on the opinions of an elite soccer academy's coaches and players. The research was carried out in a Hungarian elite soccer academy. With the help of a questionnaire specially designed for this purpose, I surveyed the academy's full-time coaches ($N_1 = 9$) and the U19 team of the club ($N_2 = 18$). The results of my study back up the researches of the specialised literature that the coaches and players must be more emphatic and open towards each other. They should get to know the other as a human being, thus our junior training might be more efficient and successful.

Keywords: soccer, academy, talent development, coach–athlete relationship

Bevezetés

Európa legnépszerűbb sportja a labdarúgás. Hazánkban sincs ez másképp. Labdarúgásunkban a 80-as évek végétől megfigyelhető színvonalcsökkenés ellenére is ez iránt a sportág iránt érdeklődnek a legtöbben. Számos oka lehet ennek a minőségromlásnak. A futballpályák és az azokhoz kapcsolódó létesítmények száma és minősége döntő befolyással hat az utánpótlás-nevelés színvonalára. Talán ezen a téren történt a legnagyobb változás hazánkban. 2011 óta az MLSZ az Országos Pályaépítési Program keretein belül 479 új pályát adott át országszerte (<http://terkep.mlsz.hu/>).

Levelező szerző: Kasuba Máté, Debreceni Egyetem, 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

E-mail: Kasubamate@gmail.com

Magyarország populációját tekintve nem engedheti meg, hogy a természetes sportági kiválasztódásra bízva sportági jövőjét, ezért a szakembereknek, edzőknek mindent meg kell tenniük a megfelelő tömegbázis kialakításáért (Géczi *et al.* 2009). Ebben a tekintetben is megfigyelhető az előrelépés, 2011-ben közel 120 ezer igazolt labdarúgó volt hazánkban, mára ez a szám közelít a 164 ezerhez. A magasabb számú bázis pozitívan befolyásolja a kiválasztás sikerességét. A kiválasztás remek szinterei lehetnek (és világszerte azok is) az akadémiák (Vincze *et al.* 2011), ahol minden feltétel adott a sikeres szelekcióhoz. A kiválasztás egy nagyon összetett és akár több éven át tartó folyamat (Géczi *et al.* 2009), ahol fontos szerepük van a kiválasztást végző személyeknek, akik hazánkban legtöbbször az utánpótlásedzők. A sikeres kiválasztásból nem következik közvetlenül fényes sportkarrier. A kiválasztás remek szinterei lehetnek (és világszerte azok is) az akadémiák (Vincze *et al.* 2011), ahol minden feltétel adott a sikeres szelekcióhoz. A kiválasztás egy nagyon összetett és akár több éven át tartó folyamat, ahol fontos szerepük van a kiválasztást végző személyeknek, akik hazánkban legtöbbször az utánpótlásedzők. Számos tényező lehet, ami akár negatív, akár pozitív irányba is befolyásolhat egy felismert tehetséget. Ezek egyike az edző–sportoló kapcsolat minősége, aminek nemcsak a sport-sikerek elérésében, de a fiatalok szocializációs képességeinek kialakulásában is döntő jelentősége van (Gombocz 2004). A csúcsteljesítmény eléréséhez egy jól átgondolt pedagógiai felkészítés is szükséges (Gombocz 2005). Bíróné (2004) szerint, hogy valaki erre képes legyen és sikeres edzővé válhasson, a szakmai felkészültségen túl pedagógiai, erkölcsi és műveltségi területeken is meg kell felelnie. Gombocz az edző–sportoló kapcsolat három legmeghatározóbb tényezőjének a következőket határozta meg: sporttevékenység élteti, kölcsönös függőségen alapszik, bármikor felmondható. Ha egy játékos elveszíti a hitét edzőjében, az legtöbbször kettőjük munkájának a végét eredményezi, ez gyerekeknél sokszor az adott sportág befejezéséhez vezethet. Jowett (2007) a 3+1C modellben nevezte meg a kapcsolat négy alappillérét: (*closeness*) közelség, (*commitment*) egymás iránti elkötelezettség, (*complementarity*) egymás kiegészítése, (*co-orientation*) egy irányba tartás. Régebben megfigyelhető volt a trénerek többségénél az autokratikus edzői-nevelői stílus (Gombocz–Gombocz 2006). Mára azonban megváltozott az edző–sportoló kapcsolat minősége, természete, ami adódik a sportoláshoz kapcsolódó motivációs tényezők változásából (Smoll–Smith 2002). Továbbá érzékelhető, hogy a játékosok elvárásai nagyban különböznek egymástól, egyesek jobban igénylik az odafigyelést, segítségadást és az együttműködést edzőjük részéről, ami egy demokratikusabb edzői felfogást igényel. Kutatásomban a hazai edzői felfogást, szemléleteket, az edző–sportoló kapcsolat minőségét és annak hatásait vizsgáltam, utánpótlásedzőkkel és utánpótláskorú játékosokkal készített felmérések alapján.

Anyag és módszer

Kutatásomat egy vidéki labdarúgó akadémián végeztem (a 2016-os Double Pass vizsgálat alapján az egyik legjobb hazánkban). Az akadémián dolgozó főállású edzőket ($N_1 = 9$) vizsgáltam, egy Csáki által, speciálisan labdarúgásban dolgozó szakemberekre kifejlesztett kérdőíves teszttel (Csáki *et al.* 2013b). Szakmai módszereikről, tehetségről alkotott képükről, sikerhez/eredményességhez szükséges tényezőkről, kialakult edzői nézeteikről, játékosokhoz fűződő viszonyukról kérdeztem őket. Ezenkívül az akadémia U19-es csapatát ($N_2 = 18$) vizsgáltam, kifejezetten utánpótláskorú játékosokra vonatko-

zó kérdéseket tartalmazó teszttel. Arra voltam kíváncsi, mit gondolnak, mitől lehetnek sikeresek/eredményesek a sportban, mit gondolnak az edzőjükről, milyen a viszonyuk vele. A kérdőívet zárt kérdések alkotják, melyeknél Likert-skála rendszert alkalmaztak. Tehát a kitöltőknek meg kellett jelölniük, hogy mennyire értenek, vagy nem értenek egyet az adott állítással. Ezt egy 1–5-ig (1 = egyáltalán nem értek egyet; 5 = teljesen egyetérttek) terjedő skálán fejezhették ki. A kérdések témakörönként külön blokkokat alkottak, és kiértékelésük is szelektálva történt.

Eredmények

Először az edzők válasza alapján elkészült eredmények bemutatását láthatják. Mint már említettem, a kérdéseket témájuk szerint külön szekciókban vizsgáltam. Minden táblázat egy-egy kérdéscsoport eredményeit fogja szemléltetni.

1. táblázat: Tehetség gondozás, eredményesség (edzői vélemény)

	Átlag ± Szórás	
A jó edző–sportoló kapcsolata a legfontosabb része a sikernek	4,00	0,00
A jó sportoló–sportoló kapcsolata a legfontosabb része a sikernek	3,83	0,75
Az egyesületen belül több azonos színvonalú versenyzőre van szükség	3,67	1,03
A jó sportoló–szülő kapcsolata a legfontosabb része a sikernek	3,50	0,54
A versenyeztetés/mérkőzés a legfontosabb része a felkészülésnek	3,00	1,09
A jó edző–szülő kapcsolata a legfontosabb része a sikernek	2,83	0,40
A szülői háttér (anyagi, erkölcsi) elengedhetetlen része a sikernek	2,67	1,21

Az edzők egyöntetű véleménye, hogy a jó edző–sportoló kapcsolat a legfontosabb része a sikernek. Ezek az adatok megerősítenek több hazai szakirodalmat (Gombocz 2005, 2008b; Bognár 2010; Gyömbér et al. 2012). Második helyre tették a jó sportoló–sportoló kapcsolatot, ezzel egyetért Bognár (2010), aki szerint a társak erős elkötelezettsége egymás felé növelheti a sportolók motivációját, viszont ennek sokszor alapfeltétele a közel azonos teljesítmény/tudás szint. A legelhanyagolhatóbb összetevőnek a szülői háttér (anyagi, erkölcsi) találták, és a magas szórási érték arra enged következtetni, hogy a trénernek nagyon eltérően vélekednek ennek a szempontnak a fontosságáról. A szakirodalom ezzel ellentétben nagyon nagy jelentőséget tulajdonít a szülői háttér szerepének (Czeizel 2004; Budavári 2007; Orosz 2008).

Az edzők a rájuk vonatkozó kérdéseknél a legfontosabb dolognak tartják, hogy folyamatosan képezniük kell magukat, ez megerősíti Bíróné (2004) és Gombocz (2008b) véleményét. A megkérdezett edzők továbbá úgy gondolják, jó menedzsernek kell lenniük és a játékosaik összes problémájával foglalkozniuk kell. Gyömbér (et al. 2012) és Harasztiné (2002) is kiemeli írásában, hogy az edzőknek a játékosikkal emberként is foglalkozni kell, nem csak sportolóként. Ehhez elengedhetetlen a megfelelő mennyiségű és minőségű kommunikáció. A kutatásban részt vevő edzők szerint egyáltalán nem fontos, hogy az edzők labdarúgó múlttal rendelkezzenek, sőt az sem jelent hátrányt, ha nem sportoltak versenyszerűen, nem voltak profi sportolók. Ezzel teljes mértékben egyet-

2. táblázat: Az edző sikeressége (edzői vélemény)

	Átlag ± Szórás	
Az edzőknek folyamatos továbbképzésre van szükségük	4,50	0,54
Az edzőnek jó menedzsernek is kell lennie	4,33	0,51
Az edzőnek a játékos összes problémájával foglalkoznia kell	4,33	0,81
A sikerek elérésében a legmeghatározóbb az edzői szemlélet	4,17	0,40
A sikerek elérésében a legmeghatározóbb az edző hozzáállása	3,83	0,75
A sikerek elérésében a legmeghatározóbb az edző személyisége	3,67	0,81
A sikerek elérésében a legmeghatározóbb az edző tudása	3,67	0,51
A klub feltételei és perspektívái határozzák meg a sikerességet	3,50	0,54
A sikereket az edzői tapasztalatok határozzák meg	3,33	0,81
A sikerben a legmeghatározóbb a sportszakmai végzettség	3,17	0,75
Az edző csak akkor lehet sikeres, ha élsportoló volt	2,33	0,51
Az edző csak akkor lehet sikeres, ha labdarúgó volt	2,00	0,89
A kereset/pénz határozza meg a sikerességet	2,00	1,09

ért *Gombocz (2008a)*. Sőt kutatási eredmények bizonyítják (*Budavári 2007*), hogy azok válnak a legjobb edzőkké, akik pályafutásuk alatt nem értek el meghatározó eredményeket, ezáltal sikeréhesek maradtak. A keresetet/pénzt sem tartják sikerességet befolyásoló tényezőnek, viszont a szórásból kiderül, hogy itt nincs összhangban az összes vélemény. Relatív magas értékeket kaptak még a következő szempontok: edző szemlélete, edző hozzáállása, edző személyisége, edző tudása.

A következő táblázatok a játékosok által adott válaszok értékeléseit tartalmazzák, szintén témakörök szerint csoportosítva.

3. táblázat: Eredményesség (játékos vélemény)

	Átlag ± Szórás	
A szüleim/családom támogatásának köszönhetem az eredményeimet	4,17	0,71
A hozzáállásomnak köszönhetem az eredményeimet	4,11	0,58
A kitartásomnak köszönhetem az eredményeimet	4,11	0,76
A jó adottságaimnak köszönhetem az eredményeimet	3,56	0,78
A csapattársaimnak köszönhetem az eredményeimet	3,28	0,89
Az edzőm szakmai tudásának köszönhetem az eredményeimet	3,17	0,99
A létesítményi feltételeknek köszönhetem az eredményeimet	2,61	1,04
Edzőim kommunikációjának, hozzáállásának köszönhetem az eredményeimet	2,39	1,14
Az edzőm emberségének köszönhetem az eredményeimet	2,39	0,70
Az eszközöknek, felszereléseknek köszönhetem az eredményeimet	2,17	0,62
A szakmai stábnak köszönhetem az eredményeimet	2,17	0,92
Az egyesületem anyagi helyzetének köszönhetem az eredményeimet	2,06	0,87

A játékosok úgy érzik, eredményességüket elsősorban a szülői/családi támogatásnak köszönhetik, ez megerősíti Orosz és Bíró (2009) kutatásait, akik szerint a család döntő szerepet játszik az énkép és az identitás kialakulásában. A támogató családi légkör, a tudat, hogy az ember szerettei hisznek, bíznak benne, nagyban segítik a sikeres sportpályafutás kibontakozását. A kutatásban részt vevő játékosok szerint az egyéni hozzáállásuknak és kitartásuknak szintén döntő szerepe van sikerességükben. Ezzel nehéz vitába szállni, és a legelismertebb tehetségmodellek (Renzulli 1978; Mönks–Knoers 1997; Czeizel 2004) is mind kiemelik az elkötelezettség és a motiváció jelentőségét a témában. Az edzőre irányuló kérdések viszonylag alacsony értékeket kaptak, a legmagasabbat a tréner szakmai tudása kapta.

4. táblázat: Az edző szerepe a játékos életében (játékos vélemény)

	Átlag ± Szórás
Kizárólag a szakmai munkáért felelős személy	3,89 0,68
Mint egy tanár, aki irányít, oktat	2,89 1,02
Példakép, tekintély, felnézek rá, elismerem	2,89 1,23
Motivál, teljesítményre ösztönöz	2,61 0,92
Menedzserként irányítja, szervezi, egyengeti a jövőmet	2,22 1,11
Segít a mindennapos stresszt elviselni	1,89 0,68
Mint egy barát, akivel mindent meg lehet beszélni	1,78 0,81
Míntha családtag lenne	1,44 0,51

A játékosoktól érkező válaszok alapján megállapítható, hogy leginkább úgy tekintenek edzőjükre, mint egy személyre, aki kizárólag a szakmai munkáért felelős. A legkisebb értéket elhanyagolható szórással a *mintha családtag lenne* kijelentés kapta. Nem mondható el, hogy úgy éreznék a játékosok, hogy segít nekik edzőjük a mindennapos stressz elviselésében, és nem viszonyulnak hozzá barátként sem. A szakmai felkészültség és annak gyakorlatba való átültetése valóban elengedhetetlen része a sikeres utánpótlás-nevelésnek (Bíróné 2004; Bognár 2010), a tényleges eredmények eléréséhez viszont nélkülözhetetlen a jó edző–sportoló kapcsolat és annak megfelelő minősége, egy kölcsönös bizalmi szál kialakulása (Gombocz 2005; Budavári 2007; Bognár 2010).

A játékosok válasza alapján egyértelműen kijelenthető, hogy edzőjük vezető, irányító típus, az van, amit ő mond. Továbbá előrelátó, előre megtervezi a feladatokat, és célokat tűz ki. A játékosok úgy érzik, hogy nem tekintik őket partnernek, nem figyel a véleményükre és a „civil” életben sem számíthatnak rá. A játékosok úgy érzik, edzőjük számára az eredményesség fontosabb a mérkőzésre való felkészülésnél és az egyéni fejlődésükénél is. Kijelenthetjük, hogy a megkérdezett játékosok edzője autokratikus vezető. Egymaga dönt minden kérdésben, a játékosok, a stáb véleményét figyelmen kívül hagyva. Az ilyen típusú vezetők gyakran követik el azt a hibát, hogy a teljesítmény helyett a játékos személyiségét kritizálják, ezáltal önértékelési zavarokat, szorongást kelthetnek az adott személyben, ezzel negatív irányba terelve annak teljesítményét, karrierjét (Bognár 2010). Mindemelllett, az autokratikus vezetési stílus határfoka nem nevezhető rossznak, hiszen az alárendelt személyek (esetünkben a játékosok), feltétel nélkül végrehajtják a vezető

5. táblázat: Az edző jellemzői (játékos vélemény)

	Átlag ± Szórás	
Vezető, irányító, az van, amit ő mond	4,83	0,38
Előrelátó, előre megtervezi a feladatokat és célokat tűz ki	4,11	0,83
Teljesítményorientált, csak az eredmény fontos neki	3,89	0,90
Elsősorban a csapategység kialakítására figyel	3,39	1,04
Szeretném, ha többet foglalkozna velem	2,83	0,86
Elsősorban az egyéni fejlődésre figyel	2,33	0,84
Gyakran megbeszéljük az aktuális dolgokat	2,22	0,88
Nem fontos az eredmény, csak a mérkőzésre való felkészítés	2,17	0,79
Partnerként működik velem, figyel a véleményemre	2,00	0,77
A „civil” életben is számíthatok rá	2,00	0,91

utasításait, még akkor is, ha nem értenek azokkal egyet. Azonban ebben az esetben a feladatok iránti elkötelezettséget nem egy belső meggyőződés motiváció, hanem a vezetőtől való félelem biztosítja (Bognár 2010). Esetünkben megfigyelhető, hogy a Jowett féle 3+1 C modell négy összetevőjéből, (*closeness*) közelség, (*commitment*) egymás iránti elkötelezettség, (*complementarity*) egymás kiegészítése, (*co-orientation*) egy irányba tartás, valószínűleg három minősége nem éri el azt a szintet, ami az edző-sportoló kapcsolat eredményes együttműködéséhez kellene.

Összegzés

A kutatásomban részt vevő edzők úgy gondolják, a labdarúgásban az eredményességet leginkább az edző személyisége, szakmai tudása és a játékosokkal kialakított kapcsolata határozza meg. Véleményük szerint folyamatos továbbképzésre van szükségük, jó menedzsernek kell lenniük, és játékosaik összes problémájával foglalkozniuk kell. Ezzel szemben a játékosok leginkább úgy tekintenek edzőjükre, mint egy kizárólag a munkáért felelős személyre. Autokratikus vezetői stílus jellemző rá, előrelátó, megtervezett feladatokat és célokat állít a játékosok elé. A játékosok ezenkívül úgy érzik, a csapat eredményessége fontosabb edzőjüknek a labdarúgók egyéni fejlődésénél. Nem tekintenek edzőjükre menedzserként, barátként és családtagként sem. Úgy gondolják, nem figyel edzőjük a véleményükre, és a civil életben sem számíthatnak rá. Véleményük szerint eredményeiket a hozzáállásuknak és kitartásuknak köszönhetik, és csak ezek után a jó adottságaiknak. Viszont mind a három dolognál fontosabbnak tartják a szülői, családi támogatást. Az edzők véleménye a családi háttér fontosságáról megoszlik. Úgy gondolják, a sikerességet nagymértékben nem befolyásolja a szülők anyagi és erkölcsi háttere. Ajánlasként megfogalmazható, hogy a magyar labdarúgásban dolgozó utánpótlásedzők pedagógiai kompetenciáit, vezetési stílusait vizsgálni, esetleg továbbfejleszteni érdemes lehet, hiszen napjainkra a labdarúgásban megfigyelhető motivációs tényezők és a játékosok sporthoz való hozzáállása megváltozott, ami egészen komplikált és összetett feladatok elé állítja a jelenkor edzőit. Ez megerősíti több nemzetközi és magyar kutatás eredményeit is (Smoll-Smith 2002; Gombocz 2008b; Bognár 2010; Révész et al. 2013).

IRODALOM

- BÍRÓNÉ NAGY E. (2004) *Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Budapest–Pécs, Campus Kiadó.
- BOGNÁR J. (2010) *Pedagógiai és sportpedagógiai ismeretek. Jegyzet. OKJ sportszakember képzés számára*. Budapest.
- BUDAVÁRI Á. (2007) *Sportpszichológia*. Budapest, Medicina Könyvkiadó Zrt.
- CZEIZEL E. (2004) *Sors és tehetség*. Budapest, Urbis Könyvkiadó.
- CSÁKI I., BOGNÁR J., RÉVÉSZ L. & GÉCZI G. (2013a) Elméletek és gyakorlatok a labdarúgó kiválasztásához és beválásához. *Magyar Sporttudományi Szemle*, Vol. 14. No. 53. pp. 12–18.
- CSÁKI I., BOGNÁR J., TRZASKOMA-BICSÉRDY G., ZALAI D., MÓR O., RÉVÉSZ L. & GÉCZI G. (2013b) A sportágválasztás, a tehetséggondozás és az edző–sportoló kapcsolat vizsgálata elit utánpótlás korú labdarúgók körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, Vol. 14. No. 55. pp. 9–17.
- GÉCZI G., BOGNÁR J., OLÁH Zs., RÉVÉSZ L. & TÓTH L. (2009) Beválás és tehetséggondozás az ifjúsági jégkorongozók motoros és pszichikai jellemzőinek vizsgálata alapján. In: BOGNÁR J. (ed.) *Tanulmányok a kiválasztás és a tehetséggondozás témaköréből*. Budapest, Magyar Sporttudományi Társaság.
- GOMBOCZ J. (2004) A testnevelő tanár és az edző pedagógiai szerepe. In: BÍRÓNÉ NAGY E. (ed.) *Sportpedagógia*. Budapest–Pécs, Dialóg-Campus Kiadó. pp. 147–172.
- GOMBOCZ J. (2005) A sportegyesület, a nevelés helyszíne. *Kalokagathia*, Vol. 43. No. 1–2. pp. 27–36.
- GOMBOCZ J. (2008a) *Sportolók nevelése*. Budapest, Nemzeti Utánpótlás-nevelési Intézet.
- GOMBOCZ J. (2008b) Sport és nevelés. *Magyar Edző*, Vol. 11. No. 3. pp. 34–36.
- GOMBOCZ J. & GOMBOCZ G. (2006) Utánpótláskorú sportolók véleménye edzőjükről. *Kalokagathia*, Vol. 44. No. 1–2. pp. 76–86.
- GYÖMBÉR N., HEVESI K., IMRE TÓVÁRI Zs., KOVÁCS K., DR. LÉNÁRT Á. & MENCZEL Zs. (2012) *Fejben dől el. Sportpszichológia mindenkinek*. Budapest, Noran Libro Kiadó.
- HARASZTINÉ SÁROSI I. (2002) A kommunikáció és jelentősége a sportoló és az edző kapcsolatában. In: LÉNÁRT ÁGOTA (ed.) *Téthelyzetben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek*. Budapest, Országos Sportegészségügyi Intézet. pp. 59–64.
- JOWETT S. (2007) Interdependence Analysis and the 3+1 C's in the Coach-Athlete Relationship. In: JOWETT, S. & LAVALLEE, D. (eds) *Social Psychology in Sport*. Human Kinetics, Champaign. pp. 15–28.
- MÖNKES, F. J. & KNOERS, A. M. P. (1997) *Ontwikkelingspsychologie*. (7th ed.) Assen, Van Gorcum.
- OROSZ R. (2008) A labdarúgó tehetség kibontakozását befolyásoló pszichológiai tényezők vizsgálata. PhD-értekezés. Debrecen, Humán Tudományok Doktori Iskola.
- OROSZ R. & BÍRÓ Zs. (2009) *A siker kapujában – A labdarúgó tehetség pszichológiája. 2. A sporttehetség-fejlesztés integratív megközelítése*. Debrecen, Vider-Plusz Bt.
- RENZZULI, J. (1978) What Makes Giftedness? Reexamining a Definition. *Phi Delta Kappan*, Vol. 60. No. 3. pp. 180–184.
- RÉVÉSZ L., BOGNÁR J., CSÁKI I. & TRZASKOMA-BICSÉRDY G. (2013) Az edző–sportoló kapcsolat vizsgálata az úszás sportágban. *Magyar Pedagógia*, Vol. 113. No. 1. pp. 53–72.

- SMOLL, F. L. & SMITH, R. E. (2002) Coaching Behavior Research and Intervention in Youth Sports. In: SMOLL, F. L. & SMITH, R. E. (eds) *Children and Youth in Sport: A Biopsychosocial Perspective*. 2. kiadás. Kendall/Hunt, Dubuque, IA. pp. 211–233.
- VINCZE G., BOGNÁR J., CSÁKI I. & GÉCZI G. (2011) A labdarúgás szakmai elitje a sportág helyzetéről, fejlődési lehetőségéről. *Kalokagathia*, No. 2–4. <http://terkep.mlsz.hu/> [Letöltve: 2017. 01. 06.]